

Radosław Zarzecki¹

Pod merytoryczną opieką dr hab. Elżbiety Szyszlak

POLITYKA STANÓW ZJEDNOCZONYCH WOBEC KONFLIKTU AFGAŃSKIEGO I ORGANIZACJI SKUPIAJĄCYCH RADYKALNYCH MUZUŁMANÓW W LATACH 80. I 90. XX WIEKU

Streszczenie: *Konflikt afgański jest bezpośrednio powiązany zarówno z genezą powstania wielu muzułmańskich ugrupowań terrorystycznych, jak i samym fenomenem terroryzmu islamskiego. Afganistan stał się miejscem formacyjnym dla dziesiątek organizacji skupiających radykalnych muzułmanów z całego świata. Niniejszy artykuł jest próbą odpowiedzi na pytanie, czy zaangażowanie Stanów Zjednoczonych w pomoc dla afgańskich bojowników miało wpływ na rozwój tychże ugrupowań. Analiza faktów dotyczących związków amerykańskich służb z radykalnymi muzułmanami w latach 80. i 90. ubiegłego wieku przybliży kwestię odpowiedzialności Stanów Zjednoczonych za zaistniały stan rzeczy. W artykule tym opisane są również zagadnienia dotyczące zmiany podejścia amerykańskich decydentów do fundamentalistycznych organizacji islamskich, jaka nastąpiła w latach 90. ubiegłego wieku, jak i przyczyn trwającej po dziś dzień tzw. „wojny z terroryzmem”.*

Słowa kluczowe: *Afganistan, Stany Zjednoczone, terroryzm islamski, interwencja radziecka w Afganistanie, Al-Kaida, CIA, wojna z terroryzmem*

WSTĘP

Pojawienie się dziesiątek ugrupowań terrorystycznych motywowanych religijnie i operujących na terenie całego świata, to zjawisko, które wystąpiło dopiero u schyłku XX wieku. Nie oznacza to oczywiście, że śledząc współczesną historię nie znajdziemy przed 1990 rokiem przykładów grup, które z dzisiejszej perspektywy można by zaklasyfikować jako „islamskie organizacje terrorystyczne”. Jednakże bezsprzecznym jest fakt, iż w latach 80. i na początku lat 90. XX wieku ilość takich ugrupowań znacząco wzrosła. Specjalista ds. terroryzmu Bruce Hoffman stwierdził, że na 64 grupy określane mianem terrorystycznych w 1980 roku tylko dwie miały charakter wyznaniowy. W 1995 roku liczba ta wzrosła do 26 ugrupowań motywowanych religijnie na 56 wszystkich organizacji, a większość z nich była islamska².

Katalizatorem dla rozwoju islamskich, a w szczególności sunnickich ugrupowań terrorystycznych stała się wojna afgańsko-radziecka. Interwencja Związku Radzieckiego, która miała umocnić władzę komunistycznego rządu w Kabulu, wywołała poruszenie wśród radykalnych muzułmanów na terenie całego świata. Nowe socjalistyczne władze, jak i wspomagający je Sowieci,

¹ Radosław Zarzecki – student II roku studiów stacjonarnych II stopnia na kierunku Stosunki Międzynarodowe na Uniwersytecie Wrocławskim.

² J. Moore, *The Evolution of Islamic Terrorism: An Overview*, <https://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/shows/target/etc/modern.html> [dostęp: 28.03.2019].

próbowali stworzyć na terytorium Afganistanu państwo świeckie, lekceważąc przywiązanie Afgańczyków do religii. Opór, który działania te wywołały wewnątrz afgańskiego państwa, zainspirował dziesiątki tysięcy muzułmanów, którzy również chcieli stanąć w obronie islamu. Ochotnicy ci, zazwyczaj prezentujący radykalne poglądy już w momencie pojawienia się na pakistańsko-afgańskiej granicy, przechodzili szkolenie wojskowe, jak również byli indoktrynowani³.

Poza oddziaływaniem zewnętrznym, wojna tocząca się między komunistycznym rządem a mudżahedinami miała wpływ również na sytuację w samym Afganistanie. W wojnie domowej, która rozgorzała po obaleniu reżimu Nadzibullaha, zwyciężył Taliban. Ugrupowanie to, powstałe dopiero w 1994 roku, prezentowało radykalne poglądy, nawet porównując je z innymi uczestnikami toczącego się w latach 1992-1996 konfliktu. Część przywódców mudżahedinów z czasów wojny afgańsko-sowieckiej, w tym wielu byłych dowódców walczących w ugrupowaniu Gulbuddina Hekmatjara, czy sam Dżalaluddin Hakkani, sprzymierzyło się z Talibanem. Choć ruch ten nigdy nie znalazł się na liście organizacji terrorystycznych sporządzonej przez Departament Stanu USA, jest odpowiedzialny za dziesiątki aktów terroru⁴.

Próbując znaleźć odpowiedź na pytanie dotyczące genezy tychże ugrupowań nie można pominąć kwestii pomocy udzielanej mudżahedinom w latach 1979-1992. Dla założycieli większości islamskich organizacji terrorystycznych znajdujące się na terenie Pakistanu, bazy szkoleniowe, których budowa została sfinansowana między innymi z amerykańskich pieniędzy, stały się miejscem formacyjnym. Jednakże już w latach 90. ubiegłego wieku państwa sponsorskie stały się celem ataków terrorystycznych, planowanych lub bezpośrednio dokonywanych przez bojowników walczących wcześniej w Afganistanie. Ochotnicy wykorzystali „doświadczenie, ideologię i broń, żeby zdestabilizować dotychczas spokojne kraje i zaognić sytuację w niestabilnych państwach”⁵.

1. GENEZA POWSTANIA ORGANIZACJI ZRZESZAJĄCYCH MUZUŁMAŃSKICH OCHOTNIKÓW

Wojna radziecko-afgańska była silnie krytykowana przez muzułmańskich duchownych i uczonych. Na krótko po inwazji radzieckiej szejk Abdullah Azzam, wydał fatwę⁶, którą zatytułował „Obrona muzułmańskich ziem, pierwszy obowiązek po wyznaniu wiary”. Stwierdzała ona, iż toczący się w Afganistanie

³ T. Weiner, *Blowback from the Afghan Battlefield*, <https://www.nytimes.com/1994/03/13/magazine/blowback-from-the-afghan-battlefield.html> [dostęp: 01.04.2019].

⁴ Kwestia klasyfikacji Talibanu jako organizacji terrorystycznej budzi wiele kontrowersji. I. Koskinas, *Call the Taliban What They Are – Terrorists*, <https://foreignpolicy.com/2015/02/19/call-the-taliban-what-they-are-terrorists/> [dostęp: 01.04.2019].

⁵ P. Bergen, A. Reynolds, *Blowback Revisited*, <https://www.foreignaffairs.com/articles/afghanistan/2005-10-01/blowback-revisited> [dostęp: 01.04.2019].

⁶ Opinia prawna wydana przez uczonego prawnika muzułmańskiego. Zob. Hasło fatwa w Internetowej Encyklopedii PWN pod adresem: <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/fatwa;3900081.html> [dostęp: 18.03.2019].

konflikt jest „świętą wojną” i wszyscy muzułmanie powinni wesprzeć wysiłki afgańskich współwyznawców. Wydana przez Azzama opinia prawna zyskała uznanie wśród wielu islamskich uczonych, w tym Wielkiego Muftiego Arabii Saudyjskiej Abd al-Aziz Bin Bazza⁷. W fatwie znajdziemy wprawdzie zapis, iż konflikt toczący się w Palestynie jest tak samo ważny jak wojna afgańska, jednakże szejk zaleca każdemu muzułmanowi, który dopiero wybiera gdzie zacząć swój dżihad, aby udał się do Afganistanu⁸.

Śledząc historię życia Abdullaha Azzama można trafić na powiązania z innymi islamskimi ideologami. Studiując prawodawstwo islamskie na teologicznej uczelni Al-Azhar w Kairze, nawiązał on kontakt z rodziną straconego w 1966 roku Saida Kutuba. Prace tego egipskiego teoretyka islamu związanego ze Stowarzyszeniem Braci Muzułmanów po dziś dzień stanowią podwaliny wielu doktryn, którymi kierują się fundamentalistyczne ugrupowania islamskie⁹. Kutub nawoływał do walki ze świeckimi władzami i utworzenia państwa islamskiego w wyniku rewolucji¹⁰. Jego teksty miały również wydźwięk antyzachodni, a w szczególności antyamerykański. Wpływ na to miał pobyt Kutuba na uczelni wyższej w Stanach Zjednoczonych końcem lat 40. XX wieku. Po wizycie w USA uznał Zachód za miejsce, w którym wszechobecna jest demoralizacja, a ludzie „pogrążają się w głupocie, szaleństwie i przestępczości.”¹¹.

Azzam poznał również na kairskiej uczelni innego uczonego, znanego jako „ślepy szejk” Omara Abdela-Rahmana, z którym miał być w bliskich relacjach¹². Człowiek ten był w latach 70. ubiegłego wieku duchowym przywódcą Al-Dżama'a al-Islamija. Była to jedna z dwóch czołowych grup skupiających fundamentalistów islamskich w Egipcie. Drugim ugrupowaniem był Egipski Islamski Dżihad. Obie organizacje wspólnie zorganizowały w 1981 roku udany zamach na prezydenta Egiptu Anwara Sadata, a Omar Abdel-Rahman miał wydać fatwę, która popierała przeprowadzenie ataku. W wyniku masowych aresztowań, jakie przeprowadzono po śmierci Sadata, do więzienia trafił zarówno „ślepy szejk”, jak i Ajman Al-Zawahiri, wtenczas członek Egipskiego Islamskiego Dżihadu¹³.

Zawahiri również pozostawał pod wpływem myśli Saida Kutuba. Jego wuj był prawnikiem Saida Kutuba i jego bliskim przyjacielem, stąd też postać i działalność tego islamskiego myśliciela były znane Zawahiriemu od wczesnych lat. Ajman wstąpił do Stowarzyszenia Braci Muzułmanów na rok przed

⁷ J. Jarząbek, *Dołącz do karawany. Idee szejka Abdullaha Azzama, „ojca chrzestnego” współczesnej koncepcji dżihadu* [w:] T. Dębowski (red.) *Świat, polityka, religie u progu XXI wieku*, Wrocław 2006, s. 166.

⁸ A. Azzam, *Defence of the Muslims Land, the First Obligation After Iman*, <http://johnclamoreaux.org/smu/islam-west/s/azzam-def.pdf> [dostęp: 02.04.2019].

⁹ J. Jarząbek, *op.cit.*, s. 165.

¹⁰ K. Izak, *Zagrożenie terroryzmem i ekstremizmem w Europie na podstawie wybranych przykładów. Tężejność, prognoza ewolucji i kierunki rozwoju* [w:] „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 2011, nr 5, s. 123.

¹¹ P. Berman, *The Philosopher of Islamic Terror*, <https://www.nytimes.com/2003/03/23/magazine/the-philosopher-of-islamic-terror.html> [dostęp: 04.04.2019].

¹² P. Bergen, *Holy War Inc.: Inside the Secret World of Osama Bin Laden*, Nowy Jork 2001, s. 55.

¹³ P. Bergen, *The cleric who altered the course of modern history*, <https://edition.cnn.com/2017/02/19/opinions/9-11-spiritual-guide-dies-bergen/index.html> [dostęp: 04.04.2019].

powieszeniem Kutuba. Miał wtedy 14 lat. Przez następne lata działał w podziemiu, nie angażując się w życie polityczne i nie wyrażając publicznie swoich poglądów. Rodzina Zawahirich była jedną z najbardziej szanowanych w całym Egipcie. Określano ją, jako „lekarską dynastię”, lecz kojarzona była również z działalnością na polu religijnym. Ajman Al-Zawahiri ukończył studia medyczne na Uniwersytecie w Kairze w 1974. Następne trzy lata spędził w egipskim wojsku służąc, jako chirurg. W 1980 roku wyjechał do Peszawaru w ramach misji Czerwonego Półksiężycy, aby udzielać tam pomocy afgańskim uchodźcom. Gdy wrócił do Egiptu w 1981 roku miał opowiadać o cudach, jakie mają miejsce w toczącym się tam dżihadzie¹⁴.

Po zamachu na prezydenta Sadata został aresztowany za przynależność do organizacji, która go przeprowadziła. On sam twierdził jednak, że o planach dotyczących ataku na głowę państwa dowiedział się dopiero w dniu jego dokonania. Gdy w 1982 roku rozpoczął się proces ponad trzystu fundamentalistów islamskich zatrzymanych w związku z zabójstwem prezydenta, to właśnie Zawahiri stał się ich rzecznikiem. Mówiący najlepiej po angielsku ze wszystkich zatrzymanych opowiadał o torturach, jakich dopuszczały się względem nich egipskie władze. Będąc w więzieniu miał prowadzić wielogodzinne dyskusje z Omarem Abdelem-Rahmanem, dotyczące tego jak powinna wyglądać islamska rewolucja i kto powinien jej przeprowadzić. Gdy został zwolniony w 1984 roku, był żądny zemsty, a jego podglądy uległy jeszcze większej radykalizacji. W 1985 roku opuścił Egipt i udał się do Dżuddy w Arabii Saudyjskiej, gdzie miał w planach pracować jako chirurg w miejscowej klinice¹⁵.

Dżudda była miastem, w którym przez lata mieszkał Osama Bin Laden, jeden ze spadkobierców fortuny najbogatszego człowieka, niebędącego członkiem rodziny królewskiej w Arabii Saudyjskiej¹⁶. To tam, przyszedł przywódca Al-Kaidy, ukończył szkołę średnią i uzyskał dyplom na Uniwersytecie Króla Abdulaziza w 1979 roku¹⁷. Podczas studiów Bin Laden miał okazję uczyć się na wykładach Muhammada Kutuba¹⁸. Był on młodszym bratem straconego w 1966 roku islamskiego ideologa. Po wieloletnim pobycie w więzieniu schronił się on w 1972 roku Arabii Saudyjskiej, gdzie wydawał prace Saida Kutuba i otrzymał posadę na uczelni wyższej¹⁹. W latach, gdy Osama Bin Laden był studentem również Abdullah Azzam był wykładowcą na Uniwersytecie Króla Abdulaziza²⁰.

Azzam wyjechał w 1980 roku do Pakistanu, gdzie otrzymał pozycję nauczyciela akademickiego na Międzynarodowym Uniwersytecie Islamskim

¹⁴ L. Wright, *The Man Behind Bin Laden*, <https://www.newyorker.com/magazine/2002/09/16/the-man-behind-bin-laden> [dostęp: 06.04.2019].

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ Jego ojciec Mohammed Bin Laden był multimilionerem, który swoją fortunę zbudował na kontraktach państwowych i renowacjach miejsc kultu zarówno w samej Arabii Saudyjskiej, jak i innych krajach arabskich. J. Burke, *The making of the world's most wanted man: Part 1*, <https://www.theguardian.com/news/2001/oct/28/world.terrorism> [dostęp: 06.04.2019].

¹⁷ P. Klebnikov, *Who Is Osama Bin Laden?*, <https://www.forbes.com/2001/09/14/0914whoisobl.html#6403cd664d27> [dostęp: 06.04.2019].

¹⁸ S. Coll, *Young Osama*, <https://www.newyorker.com/magazine/2005/12/12/young-osama> [dostęp: 06.04.2019].

¹⁹ J. Calvert, *Sayyid Qutb and the Origins of Radical Islamism*, Londyn 2009, s. 276.

²⁰ J. Jarzabek, *op.cit.*, s. 165-166.

w Islamabadzie²¹. Osama bin Laden z kolei, zaangażował się w udzielanie pomocy finansowej mudżahedinom w Afganistanie już w 1979 roku. Wtedy też odbył pierwszą podróż do Pakistanu. W latach 1980-1983 podróżował tam wielokrotnie, poznając zarówno przywódców bojowników, jak i innych wpływowych ludzi. Stał się on nieoficjalnym emisariuszem saudyjskiej rodziny królewskiej, zaprzyjaźniając się w tym czasie z księciem Turkim Aj-Fajsalem. Podczas wizyt w Pakistanie bin Laden nawiązał również kontakty z Azzamem²².

W 1984 roku Abdullah Azzam przeprowadził się do Peszawaru, gdzie utworzył organizację znaną jako Biuro Usług lub Maktab al-Khidamat (MAK). Miała ona za zadanie pomagać arabskim ochotnikom przybywającym do Afganistanu oraz organizować im możliwość noclegu²³. Ustanowiono szereg przedstawicielstw tejże instytucji na całym świecie, których celem było pozyskiwanie nowych ochotników i zbieranie funduszy na prowadzoną w Afganistanie walkę²⁴. Funkcjonowanie MAK było finansowane przez Osamę bin Ladena²⁵. W 1985 roku do Peszawaru przybył również Omar Abdel-Rahman, gdzie spotkał się z Azzamem i bin Ladenem²⁶. Nie jest pewne kiedy Ajman Al-Zawahiri dołączył do grupy arabskich ochotników, ani też kiedy poznał Osamę bin Ladena. Możliwe, iż spotkali się oni w 1985 roku w Dżuddzie. Istnieje również przypuszczenie, że do spotkania doszło już w Peszawarze, po wyjeździe Zawahiriego do Pakistanu w 1986 roku²⁷.

2. MUZUŁMAŃSCY OCHOTNICZY W AFGANISTANIE W LATACH 1984-1989

W 1982 roku, pakistańskie służby ISI wyszły z inicjatywą sprowadzania do Afganistanu fundamentalistów muzułmańskich z całego świata, aby walczyli oni po stronie mudżahedinów. Pomysł ten cieszył się poparciem szefa CIA Williama Casey'a, gdyż strona amerykańska chciała spełnienia wizji, w której ze Związkiem Radzieckim walczy cały świat muzułmański. Dla wielu krajów była to okazja, aby bezpośrednio wesprzeć walkę z komunizmem, a przy okazji pozbyć się problematycznych radykałów²⁸. Utworzenie MAK znacząco ułatwiło proces rekrutacji nowych bojowników. Ich liczba wyraźnie wzrosła po 1984 roku²⁹.

W tym samym czasie utworzono pierwszy obóz szkoleniowy dla przybyszów zza granicy. Kontrolę nad nim sprawowały oddziały Abdula Rasula Sayyafa³⁰. „Biuro Usług” działało na wielu polach i zajmowało się transportem, edukacją, a w szczególności promocją dżihadu wśród muzułmanów na całym świecie. W 1984 roku organizacja rozpoczęła wydawanie magazynu „Al-Jihad”, który kolportowano do centrów islamskich i meczetów na całym świecie. MAK

²¹ *Ibidem*, s. 166

²² S. Coll, *Rodzina Bin Ladenów*, Warszawa 2015, s. 224-226

²³ J. Jarzabek, *op.cit.*, s. 166.

²⁴ M. Weaver, *Blowback*, <https://www.theatlantic.com/magazine/archive/1996/05/blowback/376583/> [dostęp: 04.03.2019].

²⁵ S. Coll, *Rodzina Bin Ladenów*, *op.cit.*, s.229.

²⁶ S. Atkins., *The 9/11 Encyclopedia: Second Edition*, Santa Barbara 2011, s. 18.

²⁷ L. Wright, *The Looming Tower*, Nowy Jork 2006, s. 390.

²⁸ A. Rashid, *Taliban: The Power of Militant Islam in Afghanistan and Beyond*, Londyn 2010, s. 129.

²⁹ C. Tawil, *Brothers In Arms: The Story of al-Qa'ida and the Arab Jihadists*, Londyn 2011, s. 17.

³⁰ S. Coll, *Rodzina Bin Ladenów*, *op.cit.*, s. 228.

tworzyło także centra studiów islamskich i prowadziło edukację religijną w obozach dla ochotników³¹. Abdullah Azzam podróżował do państw Bliskiego Wschodu, a także do Stanów Zjednoczonych, gdzie spotykał się z ludnością muzułmańską i przemawiał do nich o roli dżihadu. Podobną działalność, choć nie pod egidą „Biura Usług”, prowadził Omar Abdel-Rahman³².

W następnych latach zaczęto tworzyć kolejne placówki, w których szkolić się mieli muzułmańscy ochotnicy. Najbardziej znaną z nich jest Al-Massada, znana jako „Legowisko Lwa”. Jednostka ta została sfinansowana i stworzona bezpośrednio przez bin Ladeną. Był to pierwszy krok na stworzeniu przez niego osobnej organizacji, która działałaby bez jakiegokolwiek zwierzchnictwa ze strony Afgańczyków i Pakistańczyków. Choć została założona na terenie znajdujących się pod panowaniem Syyafa operowała samodzielnie. Wtedy też zaczęły narastać rozbieżności między Osamą bin Ladenem a Abdullahem Azzamem, co do roli ich działalności. Saudyjczyk chciał bowiem stworzyć z wyszkolonych w jego obozie ochotników jednostkę, która domyślnie będzie prowadziła dżihad również poza granicami Afganistanu, walcząc ze Stanami Zjednoczonymi i świeckimi reżimami w państwach muzułmańskich³³.

Zawahiri, wraz z innymi członkami Egipskiego Islamskiego Dżihadu, którzy przybyli aby brać udział w dżihadzie w Afganistanie, nie przysięgli wierności Azzamowi. To właśnie ta grupa miała wywierać nacisk na bin Ladeną, aby ten skłonił się ku rozszerzeniu dżihadu na inne państwa muzułmańskie. Azzam, dotychczasowy mentor Osamy, widział walkę z innymi muzułmanami jako sprzeczną z doktryną i twierdził, że dżihad powinien ograniczyć się do państw, w których rządy nad muzułmanami sprawują wyznawcy innych religii³⁴. W sierpniu 1988 roku, kiedy wiadome było, że Sowieci wycofują się z Afganistanu, zorganizowano spotkanie wysokich rangą członków Egipskiego Islamskiego Dżihadu z Azzamem i Bin Ladenem³⁵. Wtedy też miało dojść do utworzenia przymierza muzułmańskich ochotników, które prawdopodobnie nazwano już wtedy Al-Ka'ida al-Askarija, czyli „baza wojskowa”³⁶.

W celu koordynacji działań różnych grup islamskich ochotników utworzono Peszawarską Radę Doradczą. Osama bin Laden, jako lider Al-Kaidy, został nazwany „Emirem Arabów”, co sprowadzało się do bycia niekwestionowanym przywódcą wszystkich zagranicznych bojowników. MAK wciąż pozostawał największą organizacją skupiającą ochotników, jednakże jej działalność była znacząco ograniczona, ponieważ bin Ladeną zaprzestał ją finansować. Azzam był coraz bardziej marginalizowany. Wpływ na to miała niechęć większości „afgańskich Arabów” do pomysłu angażowania się w dżihad w Palestynie. Przywódca MAK wspierał również otwarcie Ahmeda Masuda Szaha, jednego z najmniej

³¹ F. Leah, *Revisiting al-Qaida's Foundation and Early History*, <https://www.jstor.org/stable/pdf/26295954.pdf> [dostęp: 07.04.2019].

³² M. Weaver, *Blowback*, *op.cit.*

³³ J. Jarząbek, *op.cit.*, s. 182.

³⁴ L. Wright, *The Man Behind Bin Laden*, *op.cit.*

³⁵ L. Wright, *The Rebellion Within*, <https://www.newyorker.com/magazine/2008/06/02/the-rebellion-within> [dostęp: 07.04.2019].

³⁶ S. Jones, *In the Graveyard of Empires: America's War in Afghanistan*, b.m.w. 2010, s. 73.

ortodoksyjnych przywódców mudżahedinów, co nie podobało się radykalnym dowódcom³⁷.

Abdullah Azzam zginął w zamachu bombowym 24 listopada 1989 roku. Nie wiadomo kto stał za zabójstwem. Jednakże śmierć przywódcy największej organizacji zrzeszającej muzułmańskich ochotników doprowadziła do wzrostu znaczenia Al-Kaidy³⁸. Wyeliminowanie czołowego ideologa, jakim był Azzam, spowodowało, iż wizja propagowana przez Egipski Islamski Dżihad i bin Ladena zaczęła dominować wśród zagranicznych bojowników. Minęło dziewięć miesięcy od wycofania się Sowieców z Afganistanu i wielu z zagranicznych bojowników zaczęło wracać do swoich ojczystych państw. Po śmierci Azzama Al-Kaida wchłonęła większość struktur MAK. To umożliwiło zbudowanie sieci powiązań między radykalnymi muzułmanami z całego świata, która miała być w następnych latach wykorzystana w spełnieniu ambicji rozszerzenia islamskiej rewolucji na niemalże wszystkie kontynenty³⁹. W 1989 roku tereny Afganistanu i Pakistanu opuścili także przywódcy Al-Kaidy.

Zawahiri wyjechał do Sudanu w 1989 roku, gdyż uważał powrót do Egiptu za zbyt niebezpieczny. Po osiedleniu się w Chartumie rozpoczął reorganizację Egipskiego Islamskiego Dżihadu. W 1992 roku dołączył do niego Osama bin Laden, który opuścił Kabul, gdyż jego relację z rodziną królewską znacząco się pogorszyły. Saudyjczyk zajął się w Sudanie prowadzeniem firmy budowlanej, która na zlecenie rządu wykonała m.in. budowę autostrady między Chartumem a Port Sudan⁴⁰. Biznes był jedynie przykrywką dla podziemnej działalności, która obejmowała szkolenie bojowników w bazach znajdujących się w różnych częściach kraju⁴¹. To afrykańskie państwo stało się kolejną bazą dla Al-Kaidy, której nieformalna siedziba znajdowała się tam aż do 1996 roku.

3. ZWIĄZKI AMERYKAŃSKICH SŁUŻB Z MUZUŁMAŃSKIMI OCHOTNIKAMI I ZRZESZAJĄCYMI ICH ORGANIZACJAMI

Amerykańscy decydenci zaprzeczają, jakoby wspomagali w jakikolwiek sposób działalność MAK, Al-Kaidy, lub jakiegokolwiek innej organizacji zrzeszającej muzułmańskich ochotników w Afganistanie. Nie istnieje żaden dokument potwierdzający związki CIA z „afgańskimi Arabami”, czy też z samym Osamą bin Ladenem. Zagraniczni bojownicy nie otrzymywali bezpośrednich przekazów pieniężnych i zaopatrzenia, które pochodziło ze Stanów Zjednoczonych. Ich

³⁷ A. Baker, *Who Killed Abdullah Azzam?*, http://content.time.com/time/specials/packages/printout/0,29239,1902809_1902810_1905173,00.html [dostęp: 07.04.2009].

³⁸ *Ibidem*.

³⁹ A. Jalata, *Phases of Terrorism in the Age of Globalization: From Christopher Columbus to Osama bin Laden*, 2016, s. 179-180.

⁴⁰ R. Fisk, *Anti-Soviet warrior puts his army on the road to peace*, <https://www.independent.co.uk/news/world/anti-soviet-warrior-puts-his-army-on-the-road-to-peace-the-saudi-businessman-who-recruited-mujahedin-1465715.html> [dostęp: 08.04.2019].

⁴¹ Raport Human Rights Watch, *Global Trade Local Impact: Arms Transfers to all Sides in the Civil War in Sudan*, sierpień 1998, s. 50, <https://www.hrw.org/sites/default/files/reports/sudan0898%20Report.pdf> [dostęp: 08.04.2019].

anty Zachodnie, a w szczególności antyamerykańskie nastawienie, nie zachęcało żadnej ze stron do nawiązania kontaktu⁴².

Jednakże, stwierdzenie, iż CIA nie wiedziało o istnieniu organizacji prowadzonej przez Abdullaha Azzama, czy tej kierowanej przez Osamę bin Ladena, jak i pośrednio nie było zaangażowane w prowadzone przez nie działania jest nieprawdziwe. Robert Gates, pełniący dwukrotnie funkcję szefa CIA, wspomina, iż istniały plany wsparcia i rozszerzenia działalności arabskich ochotników. Gdy coraz więcej Arabów przybywało do Pakistanu po utworzeniu MAK, CIA miało „badać możliwości stworzenia z nich czegoś na wzór międzynarodowej brygady, jednak nic z tego nie wyszło”⁴³. W 1986 roku Michael Pillsbury został wysłany do Afganistanu, aby spotkać się z Hekmatjarem i Sayyafem, którzy najbliżej współpracowali z muzułmańskimi ochotnikami. Spytał ich, czy Stany Zjednoczone powinny wesprzeć również ich działalność, lecz dowódcy powiedzieli, iż nie mają oni większej wartości bojowej, stąd też całość wsparcia powinna być przekazywana bezpośrednio Afgańczykom⁴⁴. Nie ulega wątpliwości, że zagraniczni bojownicy byli pośrednio beneficjentami amerykańskiej pomocy.

Istnieją dwa udokumentowane przypadki związków Al-Kaidy z CIA. Pierwszy z nich dotyczy Omara Abdela-Rahmana, który wielokrotnie podróżował do Stanów Zjednoczonych, w czym nie przeszkadzał fakt, iż znajdował się na liście obserwacyjnej Departamentu Stanu USA, dotyczącej jednostek podejrzanych o działalność terrorystyczną. Pierwsza wiza została wydana mu w 1986 roku⁴⁵. Gdy „ślepy szejek” został w kwietniu 1989 roku aresztowany w Egipcie po zamieszkach, które wybuchły podczas prowadzonej przez niego piątkowej modlitwy, doszło do dwóch spotkań członków Al-Dżama’a al-Islamija z amerykańskimi dyplomatami w ambasadzie USA w Kairze⁴⁶.

W 1990 roku Omarowi Abdelowi-Rahmanowi udało się uciec z Egiptu. Nie jest pewne w jaki sposób wydostał się on z aresztu domowego. Wiadome jest jednak, że szejek udał się do Sudanu, gdzie w amerykańskiej ambasadzie otrzymał wizę na wjazd do Stanów Zjednoczonych, wciąż będąc na liście podejrzanych o działalność terrorystyczną. Po krótkiej wizycie w Pakistanie przybył do Nowego Jorku w lipcu 1990 roku⁴⁷. Jak się miało okazać, była to jedna z czterech wiz, które szejek Rahman otrzymał w latach 1986-1990. Wydawali je pracujący w ambasadach

⁴² Oficjalne stanowisko rządu Stanów Zjednoczonych w kwestii zarzutów dotyczących finansowania działań Osamy bin Ladena. *Did the U.S. "Create" Osama bin Laden?*, <https://web.archive.org/web/20050310111109/http://usinfo.state.gov/media/Archive/2005/Jan/24-318760.html> [dostęp: 15.04.2019].

⁴³ S. Coll, *Ghost Wars: The Secret History of the CIA, Afghanistan, and Bin Laden, from the Soviet Invasion to September 10, 2001*, Nowy Jork 2004, s. 146.

⁴⁴ S. Coll, *Rodzina Bin Ladenów*, *op.cit.*, s. 254

⁴⁵ R. Friedman, *The CIA's Jihad*, <http://www.conspiracyschool.com/cia%E2%80%99s-jihad-robert-friedman> [dostęp: 12.04.2019].

⁴⁶ Sprawozdanie z rozmowy z członkiem Al-Dżama’a al-Islamija przeprowadzonej w ambasadzie USA w Kairze w dniu 24.04.1989: <http://intelfiles.egoplex.com/1989-04-25-gamaat.pdf> [dostęp: 12.04.2019]; Sprawozdanie z rozmowy z członkiem Al-Dżama’a al-Islamija przeprowadzonej w ambasadzie USA w Kairze w dniu 03.05.1989: <http://intelfiles.egoplex.com/1989-05-03-gamaat.pdf> [dostęp: 12.04.2019].

⁴⁷ R. Bernstein, *Trail of the Sheik - A special report; On Trial: An Islamic Cleric Battles Secularism*, <https://www.nytimes.com/1995/01/08/nyregion/trail-sheik-special-report-trial-islamic-cleric-battles-secularism.html> [dostęp: 12.04.2019].

w Kairze i Chartumie agenci CIA. W późniejszych latach tłumaczyli się, iż „nie wiedzieli, że Omar Abdel-Rahman był jedną z najbardziej znanych osobowości politycznych na Bliskim Wschodzie”. Oficer z Chartumu stwierdził, iż „szejk pojawił się, kiedy komputery były już wyłączone, a urzędnik nie przejął się sprawdzeniem danych w bazie”⁴⁸.

Szejk Rahman przejął w następnych miesiącach kontrolę nad jednym z najważniejszych biur rekrutacyjnych mudzahedinów, wchodzących wcześniej w skład MAK. Utworzone w 1986 roku przy meczecie Al-Farooq Brooklińskie Centrum Pomocy Uchodźcom Al-Kifah, stało się dla niego „kwaterą główną”⁴⁹. W grudniu 1990 roku w „The New York Times” pojawił się artykuł, który opisywał działalność Omara Abdela-Rahmana w Nowym Jorku, jak i nieprawidłowości, jakie wiązały się z wydaniem mu wize. Autor tego tekstu skupiał się również na związkach między szejkiem i zabójstwem rabina Meira Kahane’a⁵⁰. W trakcie prowadzonego śledztwa w związku z powyższym morderstwem, agenci Federalnego Biura Śledczego (FBI) mieli dojść do wniosku, iż szejk Rahman jest „nietykalny” w wyniku jego powiązań z CIA⁵¹.

Omar Abdel-Rahman otrzymał „zieloną kartę”, która uprawniała go do stałego pobytu w Stanach Zjednoczonych w 1991 roku. W tym samym roku udał się do Arabii Saudyjskiej. Wracając został zatrzymany na lotnisku przez pracowników Urzędu Imigracji i Naturalizacji USA, jednakże pozwolono mu na wjazd do kraju. W 1992 roku cofnięto decyzję o wydaniu mu pozwolenia na stały pobyt w Stanach Zjednoczonych, jednakże szejk wniósł wtedy prośbę o przyznanie mu azylu politycznego. Nie został jednak wydalony z kraju, a prośba została odrzucona przez Biuro Imigracyjne dopiero po jego aresztowaniu w 1993 roku, które miało miejsce w związku z planowanymi atakami terrorystycznymi w Nowym Jorku⁵².

Z Al-Kifah powiązany był również Ali Mohammed, podwójny agent pracujący dla CIA i Al-Kaidy. Urodził się w Egipcie, gdzie w 1971 roku wstąpił do armii, w której służył przez następne 13 lat. W 1981 roku miał wstąpić do Egipskiego Islamskiego Dżihadu⁵³. Gdy opuścił szeregi egipskiej armii skontaktował się z amerykańskimi agentami w Kairze. Został zwerbowany i wysłany do Niemiec z zadaniem infiltracji tamtejszego oddziału Hezbollahu. Misja zakończyła się jednak niepowodzeniem, a Mohammeda określono, jako niegodnego zaufania. Został on wpisany do wykazu osób podejrzanych o działalność terrorystyczną przez Departamentu Stanu. Jednakże nie

⁴⁸ R. Friedman, *The CIA's Jihad*, *op.cit.*

⁴⁹ L. Duke, *Trail of Tumult on US Soil*,

<https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1993/07/11/trail-of-tumult-on-us-soil/97c708da-fbe9-4609-abc2-b7431391041a/> [dostęp: 12.04.2019].

⁵⁰ J. McKinley, *Islamic Leader on U.S. Terrorist List is in Brooklyn*, <https://www.nytimes.com/1990/12/16/nyregion/islamic-leader-on-us-terrorist-list-is-in-brooklyn.html> [dostęp: 12.04.2019].

⁵¹ R. Friedman, *The CIA and the Sheikh*, <http://www.conspiracyschool.com/cia-and-sheikh> [dostęp: 15.04.2019].

⁵² L. Duke, *op. cit.*

⁵³ B. Weiser, *U.S. Ex-Sergeant Linked To bin Laden Conspiracy*, <https://www.nytimes.com/1998/10/30/world/us-ex-sergeant-linked-to-bin-laden-conspiracy.html> [dostęp: 15.04.2019].

przeszkodziło mu to w otrzymaniu wizy na wjazd do Stanów Zjednoczonych, dokąd udał się w 1985 roku⁵⁴.

W krótkim czasie po przeprowadzce Mohammed poślubił mieszkankę Santa Clary, dzięki czemu otrzymał amerykańskie obywatelstwo. W 1986 roku wstąpił do armii USA⁵⁵. Z racji uzyskania „wyjątkowych wyników” na teście sprawnościowym, został przydzielony do rezydujących w Fort Bragg sił specjalnych US Army⁵⁶. W czasie odbywania służby był instruktorem w miejscowej szkole wojskowej, gdzie wykładał na temat Bliskiego Wschodu. Łamiąc regulacje dotyczące służby wojskowej w USA, Mohammed pojechał w 1988 roku do Afganistanu, aby wziąć udział w walce u boku mudżahedinów. Po miesięcznej wizycie wrócił do Stanów Zjednoczonych. Choć jego dowódca złożył odpowiednie raporty dotyczące nadużyć swojego podkomendnego, zostały one zignorowane. Dla niego fakt ten, był ewidentnym dowodem na związki Mohammeda z CIA⁵⁷.

W 1989 roku Mohammed nawiązał bezpośrednie kontakty z brooklyńskim Al-Kifah. Podróżował weekendami do Nowego Jorku, gdzie szkolił potencjalnych bojowników. W listopadzie tego samego roku odszedł z wojska⁵⁸. Jego żona i znajomi potwierdzają, iż spędzał wtedy całe miesiące poza krajem. Prawdopodobnie w tym czasie poznał Osamę bin Ladena. W 1991 roku Ali Mohammed miał pomagać przenosić dowództwo Al-Kaidy do Sudanu, co jest pierwszym potwierdzonym dowodem na jego związki z tą organizacją. W 1992 roku ponownie przybył do Afganistanu, gdzie oprócz szkolenia militarnego, miał uczyć bojowników jak zakładać komórki organizacyjne w innych krajach⁵⁹. Początkiem lat 90. XX wieku zaczął również współpracować z FBI w charakterze informatora⁶⁰.

W 1993 roku Mohammed pomógł otworzyć komórkę Al-Kaidy w Nairobi, a także na prośbę bin Ladena wskazał potencjalne miejsca do dokonania zamachu terrorystycznego, wśród których znajdowała się ambasada USA⁶¹. Sam Mohammed miał również odpowiadać za szkolenie bojowników, którzy zabili 18 żołnierzy US Army w Mogadiszu⁶². Po zamachu bombowym w World Trade Center zorganizowanym przez ludzi związanych z Al-Kifah w tym samym roku, zaczęto badać jego związki z terrorystami i założono podsłuch na jego telefonie.

⁵⁴ B. Weiser Benjamin, J. Risen, *The Masking of a Militant*, <https://www.nytimes.com/1998/12/01/world/masking-militant-special-report-soldier-s-shadowy-trail-us-mideast.html> [dostęp: 15.04.2019].

⁵⁵ L. Williams, E. McCormick, *Al Qaeda terrorist worked with FBI*, <https://www.sfgate.com/news/article/Al-Qaeda-terrorist-worked-with-FBI-Ex-Silicon-2861719.php> [dostęp: 15.04.2019].

⁵⁶ B. Weiser, *U.S. Ex-Sergeant Linked To bin Laden Conspiracy*, *op. cit.*

⁵⁷ L. Williams, E. McCormick, *Al Qaeda terrorist worked with FBI*, *op. cit.*

⁵⁸ B. Weiser, J. Risen, *The Masking of a Militant*, *op. cit.*

⁵⁹ L. Williams, E. McCormick, *Bin Laden's man in Silicon Valley*, <https://www.sfgate.com/bayarea/article/Bin-Laden-s-man-in-Silicon-Valley-Mohamed-the-2875779.php> [dostęp: 15.04.2019].

⁶⁰ L. Williams, E. McCormick, *Al Qaeda terrorist worked with FBI*, *op. cit.*

⁶¹ *Former GI Pleads Guilty In Embassy Bombings*, „Los Angeles Times” 21.09.2000, <https://www.sfgate.com/news/article/Former-GI-Pleads-Guilty-In-Embassy-Bombings-2732189.php> [dostęp: 15.04.2019].

⁶² L. Williams, E. McCormick, *Top bin Laden aide toured state*, <https://www.sfgate.com/news/article/Top-bin-Laden-aide-toured-state-SPECIAL-REPORT-2871023.php> [dostęp: 15.04.2019].

Mohammed wrócił wtedy do Stanów Zjednoczonych, gdzie był przesłuchiwany przez FBI⁶³. W jego zeznaniach znajdował się pierwszy opis funkcjonowania Al-Kaidy⁶⁴. Nie postawiono mu jednak żadnych zarzutów. Do 1998 roku Mohammed łącznie 58 razy opuszczał Stany Zjednoczone⁶⁵. Aż do momentu aresztowania go w związku z atakiem na ambasadę USA w Nairobi, współpracował z FBI, wydając informacje dotyczące Al-Kaidy⁶⁶.

4. DZIAŁANIA SŁUŻB AMERYKAŃSKICH WYMIERZONE PRZECIWKO ISLAMSКИM ORGANIZACJOM TERRORYSTYCZNYM DO 2001 ROKU

Zwrotem w polityce USA stał się zamach bombowy na World Trade Center zorganizowany 23 lutego 1993 roku. Terrorysty związani z brooklyńskim Al-Kifah przeprowadzili atak przy wykorzystaniu samochodu dostawczego załadowanego materiałami wybuchowymi. Wybuch doprowadził do śmierci sześciu osób, a liczba rannych przekroczyła tysiąc⁶⁷. Amerykańskie służby nie potrafiły jednak zinterpretować dowodów, już wtedy wskazujących na fakt, iż działalność przebywających w USA terrorystów jest powiązana z międzynarodową siatką, która w następnych latach stanie się znana jako Al-Kaida.

CIA coraz baczniej przyglądała się organizacji Osamy bin Ladena, podsłuchując telefony i starając się zinfiltrować tę grupę. W 1996 roku został utworzony specjalny oddział w ramach Centralnej Agencji Wywiadowczej, który miał na celu monitorować działalność tej organizacji⁶⁸. Choć sudańskie władze chciały wydać bin Ladena Amerykanom, odrzucili oni tę propozycję. Jak później stwierdzono, wtenczas nie widziano w nim „takiego zagrożenia, jakim jest teraz”. W 1996 roku został on wydany z Sudanu⁶⁹. Przeniósł się on do prowincji Nangarhar w Afganistanie, nad którą krótko po jego przybyciu władzę przejął Taliban⁷⁰. W marcu 1997 roku dostał on oficjalne pozwolenie na pobyt na terenie państwa afgańskiego i zaoferował swoją pomoc nowym władzom⁷¹. Al-Kaida współpracowała z nowymi rządzącymi na polu militarnym i finansowym⁷². Afganistan pod rządami talibów był dla bin Ladena idealnym miejscem dla

⁶³ L. Williams, E. McCormick, *Bin Laden's man in Silicon Valley*, *op. cit.*

⁶⁴ L. Wright, *The Man Behind Bin Laden*, *op. cit.*

⁶⁵ A. Martin, M. Berens, *Terrorists evolved in U.S.*, <https://www.chicagotribune.com/news/ct-xpm-2001-12-11-0112110186-story.html> [dostęp: 15.04.2019].

⁶⁶ B. Weiser, *U.S. to Offer Detailed Trail Of bin Laden in Bomb Trial*, <https://www.nytimes.com/2001/01/13/nyregion/us-to-offer-detailed-trail-of-bin-laden-in-bomb-trial.html> [dostęp: 15.04.2019].

⁶⁷ Pierre T., *A New Strain of Terrorism*, https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1993/08/03/a-new-strain-of-terrorism/71400b8c-9582-482a-b30a-7c80ada2111c/?utm_term=.b16e1af0e2d3 [dostęp: 23.04.2019].

⁶⁸ D. Gritten, *Osama Bin Laden: The long hunt for the al-Qaeda leader*, <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-13261879> [dostęp: 23.04.2019].

⁶⁹ E. Lichtblau, *State Dept. Says It Warned About bin Laden in 1996*, <https://www.nytimes.com/2005/08/17/world/asia/state-dept-says-it-warned-about-bin-laden-in-1996.html> [dostęp: 23.04.2019].

⁷⁰ A. Stenersen, *Al-Qaida in Afghanistan*, Cambridge 2017, s. 52-54.

⁷¹ *Ibidem.* s. 60.

⁷² *Ibidem.* s. 68.

prowadzenia swojej działalności. Na terenie afgańskiego państwa powstały nowe bazy szkoleniowe dla przyszłych terrorystów, które sfinansowało ISI. Bin Laden przeniósł się do Kandaharu, skąd koordynował pracę zagranicznych komórek swojej organizacji⁷³.

W 1998 roku Al-Kaida przeprowadziła dwa równoczesne zamachy bombowe na ambasady USA w Kenii i Tanzanii. W ich wyniku zginęły 224 osoby, a ponad pięć tysięcy odniosło rany. Dwunastu z zabitych było amerykańskimi obywatelami. Ali Mohammed przyznał się w 2000 roku do brania udziału w planowaniu zamachu w Nairobi. Data dokonania tych ataków, czyli 7 sierpnia, miała symboliczne znaczenie, gdyż przeprowadzono je równo w ósmą rocznicę wprowadzenia wojsk amerykańskich do Arabii Saudyjskiej⁷⁴. W 1996 roku Osama bin Laden wydał fatwę, w której wypowiedział wojnę Stanom Zjednoczonym. Powodem dla takiego stanu rzeczy miał być fakt „okupacji świętych ziem islamu” przez Amerykanów⁷⁵. W 1998 roku z kolei był współautorem kolejnej fatwy, która wzywała do dżihadu przeciwko USA⁷⁶.

Zamachy w Nairobi i Dar es Salaam unaocznily administracji Clintona, iż zagrożenie ze strony islamskich ugrupowań terrorystycznych, a w szczególności Al-Kaidy jest jak najbardziej realne. Jako, że miejscem pobytu bin Ladena był Afganistan, państwo to po raz kolejny stało się ważnym punktem na mapie świata dla amerykańskich decydentów. W odpowiedzi na sierpniowe zamachy, Stany Zjednoczone dokonały 20 sierpnia 1998 roku ataku na pozycje Al-Kaidy w Sudanie i Afganistanie. Dwadzieścia rakiet uderzyło na zakład farmaceutyczny Al-Shifa, gdzie według podejrzeń Amerykanów produkowano gaz VX, który miał później trafić w ręce bin Ladena. Celem dla pozostałych sześćdziesięciu pocisków stał się kompleks treningowy w miejscowości Zahwar⁷⁷. W wyniku tej operacji, noszącej kryptonim „Infinite Reach”, nie zginął jednak ani Osama bin Laden, ani też żaden wysoki rangą członek Al-Kaidy. Co więcej, dzięki niej zarówno Saudyjczyk, jak i dowodzona przez niego organizacja, stały się rozpoznawalne na całym świecie⁷⁸.

W 1999 roku ONZ nałożył szereg sankcji na Afganistan w związku z odmową wydania Osamy bin Ladena, który miał zostać przekazany Amerykańskim władzom, celem osądzenia go za organizację ataków na ambasady USA. Zgodnie z rezolucją Rady Bezpieczeństwa nr 1267 Taliban miał również nie dopuścić do sytuacji, w której na terenie państwa afgańskiego prowadzi się obozy szkoleniowe dla terrorystów. W ciągu następných dwóch lat Rada Bezpieczeństwa

⁷³ L. Wright, *The Looming Tower*, op. cit., s. 250.

⁷⁴ *1998 US Embassies in Africa Bombings Fast Facts*, <https://edition.cnn.com/2013/10/06/world/africa/africa-embassy-bombings-fast-facts/index.html> [dostęp: 25.04.2019].

⁷⁵ O. Bin Laden, *Declaration of War against the Americans Occupying the Land of the Two Holy Places*, https://web.archive.org/web/20070108175653/http://www.pbs.org/newshour/terrorism/international/fatwa_1996.html [dostęp: 25.04.2019].

⁷⁶ A. Al-Zawahiri, O. Bin Laden i in., *World Islamic Front for Jihad Against Jews and Crusaders*, <https://web.archive.org/web/20060422210853/http://www.ict.org.il/articles/fatwah.htm> [dostęp: 25.04.2019].

⁷⁷ *Our Targer Was Terror*, <https://www.newsweek.com/our-target-was-terror-169580> [dostęp: 26.04.2019].

⁷⁸ L. Wright, *The Man Behind Bin Laden*, op. cit.

ONZ przyjęła kolejne rezolucje potępiające działania talibów⁷⁹. Afgański przywódca mułła Omar nie zdecydował się jednakże na wydanie bin Ladena do Stanów Zjednoczonych. Decyzję tą argumentowano brakiem dowodów i faktem, iż powinien być on sądzony w muzułmańskim kraju⁸⁰.

PODSUMOWANIE

Wszystkie poprzednie ataki były jedynie preludium do najgorszego w skutkach zamachu terrorystycznego w historii. Został on przeprowadzony 11 września 2001 roku na terenie Stanów Zjednoczonych. Członkowie Al-Kaidy uprowadzili cztery samoloty pasażerskie, które mieli w planach rozbić uderzając w Biały Dom, Pentagon i obie wieże World Trade Center. Jedynie pierwszy cel nie został osiągnięty, gdyż pasażerowie doprowadzili do rozbicia maszyny nad niezamieszkałymi terenami Pensylwanii. W zamachu zginęło łącznie 2996 osób, a ponad sześć tysięcy zostało rannych⁸¹. Choć Taliban publicznie potępił atak, nie zdecydował się przystać na ultimatum Stanów Zjednoczonych⁸². Żądania USA ogłoszone 20 września 2001 roku zawierały zobowiązanie się Talibanu do natychmiastowego wydania przywódców Al-Kaidy i innych osób podejrzanych o terroryzm oraz zamknięcia wszystkich obozów szkoleniowych, do których siły amerykańskie miały mieć umożliwiony pełny dostęp⁸³. W następnych tygodniach talibowie próbowali porozumieć się ze Stanami Zjednoczonymi, celem osiągnięcia kompromisu dotyczącego osądzenia bin Ladena, jednakże ich propozycje zostały odrzucone przez Stany Zjednoczone⁸⁴.

Dnia 7 października 2001 roku siły koalicji pod przywództwem Stanów Zjednoczonych rozpoczęły inwazję na Afganistan. Konflikt afgański stał się pierwszą odsłoną tzw. „wojny z terroryzmem”, czyli obejmujących cały świat działań, których głównym celem jest zwalczanie wszelkich organizacji organizujących i przeprowadzających akty terroru. W przeciągu następnych dwóch miesięcy wojska koalicyjne pokonały Taliban, jednakże nie udało się im utrzymać pokoju w państwie. Stany Zjednoczone nie zneutralizowały również zagrożenia ze strony Al-Kaidy. Osamie bin Ladenowi udało się zbiec z Afganistanu. Znalazł schronienie na terytorium Pakistanu, gdzie został zabity podczas operacji „Neptune Spear” dopiero w 2011 roku⁸⁵.

⁷⁹ Security Council Continues Sanctions Against Usama bin Laden, Al-Qaida Organization, Taliban, <https://www.un.org/press/en/2002/SC7274.doc.htm> [dostęp: 26.04.2019].

⁸⁰ Osama bin Laden 'innocent', http://news.bbc.co.uk/2/hi/south_asia/217947.stm [dostęp: 26.04.2019].

⁸¹ R. Jervis, *15 years after Sept. 11, the questions that still remain in our minds*, <https://eu.usatoday.com/story/news/2016/09/09/sept-11-attacks-fifteen-years-anniversary/89745060/> [dostęp: 26.04.2019].

⁸² A. Spillius, *We won't hand over bin Laden, say defiant Taliban*, <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/asia/afghanistan/1341340/We-wont-hand-over-bin-Laden-say-defiant-Taliban.html> [dostęp: 26.04.2019].

⁸³ Transkrypcja orędzia prezydenta George'a W. Busha z dnia 20 września 2001 roku. *Transcript of President Bush's Address*, <http://edition.cnn.com/2001/US/09/20/gen.bush.transcript/> [dostęp: 26.04.2019].

⁸⁴ *U.S. rejects Taliban offer to try bin Laden*, <http://edition.cnn.com/2001/US/10/07/ret.us.taliban/> [dostęp: 26.04.2019].

⁸⁵ *Death of Osama bin Laden Fast Facts*, <https://edition.cnn.com/2013/09/09/world/death-of-osama-bin-laden-fast-facts/index.html> [dostęp: 26.04.2019].

W nowej odsłonie wojny afgańskiej, przeciwko Stanom Zjednoczonym wystąpiło wielu wcześniejszych sojuszników, w tym Gulbuddin Hekmatjar i Dżalaluddin Hakkani. Oddziały pod ich dowództwem, jeszcze dekadę wcześniej finansowane i szkolone przez USA lub za amerykańskie pieniądze, opowiedziały się po stronie Al-Kaidy⁸⁶ i Talibanu⁸⁷. Rola umiarkowanych przywódców mudżahedinów z czasów interwencji radzieckiej została zmarginalizowana, bądź też zostali oni zamordowani. Dwa dni przed atakami z 11 września 2001 roku, w zamachu zorganizowanym przez Al-Kaidę zginął Ahmed Masud Szah⁸⁸, natomiast Taliban wykonał egzekucję na Abdulu Haqu w październiku 2001 roku⁸⁹. Afganistan, określany mianem „cementarzyska imperiów”⁹⁰, stać się miał nim również dla Stanów Zjednoczonych. Amerykanie nadal giną z rąk ludzi, których wyszkolili i uzbroili, natomiast motywowany religijnie terroryzm zdaje się być ideą, która w trakcie „wojny z terroryzmem” paradoksalnie zyskała na znaczeniu.

BIBLIOGRAFIA

Pozycje zwarte

1. Atkins S., *The 9/11 Encyclopedia: Second Edition*, Santa Barbara 2011.
2. Bergen P., *Holy War Inc.: Inside the Secret World of Osama Bin Laden*, Nowy Jork 2001.
3. Calvert J., *Sayyid Qutb and the Origins of Radical Islamism*, Londyn 2009.
4. Coll S., *Ghost Wars: The Secret History of the CIA, Afghanistan, and Bin Laden, from the Soviet Invasion to September 10, 2001*, Nowy Jork 2004.
5. Coll S., *Rodzina Bin Ladenów*, Warszawa 2015.
6. Izak K., *Zagrożenie terroryzmem i ekstremizmem w Europie na podstawie wybranych przykładów. Teraźniejszość, prognoza ewolucji i kierunki rozwoju* [w:] „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 2011, nr 5.
7. Jalata A., *Phases of Terrorism in the Age of Globalization: From Christopher Columbus to Osama bin Laden*, 2016.
8. Jarząbek J., *Dołącz do karawany. Idee szejka Abdullaha Azzama, „ojca chrześcijańskiego” współczesnej koncepcji dżihadu* [w:] T. Dębowski (red.) *Świat, polityka, religie u progu XXI wieku*, Wrocław 2006.
9. Jones S., *In the Graveyard of Empires: America's War in Afghanistan*, b.m.w. 2010.

⁸⁶ Aljazeera airs Hikmatyar video,

<https://web.archive.org/web/20060517002958/http://english.aljazeera.net/NR/exeres/4DB6529A-F1FC-43FC-8DB4-482F406D1DCE.htm> [dostęp: 26.04.2019].

⁸⁷ C. Nelson, *Jalaluddin Haqqani, American Ally in Afghanistan Turned Terrorist Network Founder, Dies*, <https://www.wsj.com/articles/jalaluddin-haqqani-american-ally-in-afghanistan-turned-terrorist-network-founder-dies-1536056289> [dostęp: 26.04.2019].

⁸⁸ M. Boettcher, H. Schuster, *How much did Afghan leader know?* <http://edition.cnn.com/2003/US/11/06/massoud.cable/> [dostęp: 26.04.2019].

⁸⁹ L. Joffe, *op. cit.*

⁹⁰ J. Leszczyński, *Ta porażka może poważnie zagrozić Polsce*, <https://wiadomosci.wp.pl/ta-porazka-moze-powaznie-zagrozić-polsce-6082138957497473a> [dostęp: 26.04.2019].

10. Rashid A., *Taliban: The Power of Militant Islam in Afghanistan and Beyond*, Londyn 2010.
11. Stenersen A., *Al-Qaida in Afghanistan*, Cambridge 2017.
12. Tawil A., *Brothers In Arms: The Story of al-Qa'ida and the Arab Jihadists*, Londyn 2011.
13. Wright L., *The Looming Tower*, Nowy Jork 2006.

Źródła internetowe

14. *1998 US Embassies in Africa Bombings Fast Facts*, <https://edition.cnn.com/2013/10/06/world/africa/africa-embassy-bombings-fast-facts/index.html>.
15. *Aljazeera airs Hikmatyar video*, <https://web.archive.org/web/20060517002958/http://english.aljazeera.net/NR/exeres/4DB6529A-F1FC-43FC-8DB4-482F406D1DCE.htm>.
16. Al-Zawahiri A., Bin Laden O. i in., *World Islamic Front for Jihad Against Jews and Crusaders*, <https://web.archive.org/web/20060422210853/http://www.ict.org.il/articles/fatwah.htm>.
17. Azzam A., *Defence of the Muslims Land, the First Obligation After Iman*, <http://johnclamoreaux.org/smu/islam-west/s/azzam-def.pdf>.
18. Baker A., *Who Killed Abdullah Azzam?*, http://content.time.com/time/specials/packages/printout/0,29239,1902809_1902810_1905173,00.html.
19. Bergen P., Reynolds A., *Blowback Revisited*, <https://www.foreignaffairs.com/articles/afghanistan/2005-10-01/blowback-revisited>.
20. Bergen P., *The cleric who altered the course of modern history*, <https://edition.cnn.com/2017/02/19/opinions/9-11-spiritual-guide-dies-bergen/index.html>.
21. Berman P., *The Philosopher of Islamic Terror*, <https://www.nytimes.com/2003/03/23/magazine/the-philosopher-of-islamic-terror.html>.
22. Bernstein R., *Trail of the Sheik - A special report; On Trial: An Islamic Cleric Battles Secularism*, <https://www.nytimes.com/1995/01/08/nyregion/trail-sheik-special-report-trial-islamic-cleric-battles-secularism.html>.
23. Bin Laden O., *Declaration of War against the Americans Occupying the Land of the Two Holy Places*, https://web.archive.org/web/20070108175653/http://www.pbs.org/newshour/terrorism/international/fatwa_1996.html.
24. Boettcher M., H. Schuster, *How much did Afghan leader know?* <http://edition.cnn.com/2003/US/11/06/massoud.cable/>.
25. Burke J., *The making of the world's most wanted man: Part 1*, <https://www.theguardian.com/news/2001/oct/28/world.terrorism>.
26. Camarota S., *The Open Door. How Militant Islamic Terrorists Entered and Remained in the United States, 1993-2001*, <https://cis.org/sites/cis.org/files/articles/2002/Paper21/terrorism2.html>.

27. Coll S., *Young Osama*,
<https://www.newyorker.com/magazine/2005/12/12/young-osama>.
28. *Death of Osama bin Laden Fast Facts*,
<https://edition.cnn.com/2013/09/09/world/death-of-osama-bin-laden-fast-facts/index.html>.
29. *Did the U.S. "Create" Osama bin Laden?*,
<https://web.archive.org/web/20050310111109/http://usinfo.state.gov/medi a/Archive/2005/Jan/24-318760.html>.
30. Duke L., *Trail of Tumult on US Soil*,
<https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1993/07/11/trail-of-tumult-on-us-soil/97c708da-fbe9-4609-abc2-b7431391041a/>.
31. Fisk R., *Anti-Soviet warrior puts his army on the road to peace*,
<https://www.independent.co.uk/news/world/anti-soviet-warrior-puts-his-army-on-the-road-to-peace-the-saudi-businessman-who-recruited-mujahedin-1465715.html>.
32. *Former GI Pleads Guilty In Embassy Bombings*,
<https://www.sfgate.com/news/article/Former-GI-Pleads-Guilty-In-Embassy-Bombings-2732189.php>.
33. Friedman R., *The CIA and the Sheikh*, <http://www.conspiracyschool.com/cia-and-sheikh>.
34. Friedman R., *The CIA's Jihad*,
<http://www.conspiracyschool.com/cia%E2%80%99s-jihad-robert-i-friedman>.
35. Gritten D., *Osama Bin Laden: The long hunt for the al-Qaeda leader*,
<https://www.bbc.com/news/world-us-canada-13261879>.
36. Hasło fatwa w Internetowej Encyklopedii PWN,
<https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/fatwa;3900081.html>.
37. Jervis R., *15 years after Sept. 11, the questions that still remain in our minds*,
<https://eu.usatoday.com/story/news/2016/09/09/sept-11-attacks-fifteen-years-anniversary/89745060/>.
38. Klebnikov P., *Who Is Osama Bin Laden?*,
<https://www.forbes.com/2001/09/14/0914whoisobl.html#6403cd664d27>.
39. Koskinas I., *Call the Taliban What They Are – Terrorists*,
<https://foreignpolicy.com/2015/02/19/call-the-taliban-what-they-are-terrorists/>.
40. Leah F., *Revisiting al-Qaida's Foundation and Early History*,
<https://www.jstor.org/stable/pdf/26295954.pdf>.
41. Leszczyński J., *Ta porażka może poważnie zagrozić Polsce*,
<https://wiadomosci.wp.pl/ta-porazka-moze-powaznie-zagrozic-polsce-6082138957497473a>.
42. Lichtblau E., *State Dept. Says It Warned About bin Laden in 1996*,
<https://www.nytimes.com/2005/08/17/world/asia/state-dept-says-it-warned-about-bin-laden-in-1996.html>.
43. Martin A., Berens M., *Terrorists evolved in U.S.*,
<https://www.chicagotribune.com/news/ct-xpm-2001-12-11-0112110186-story.html>.

44. McKinley J., *Islamic Leader on U.S. Terrorist List is in Brooklyn*, <https://www.nytimes.com/1990/12/16/nyregion/islamic-leader-on-us-terrorist-list-is-in-brooklyn.html>.
45. Moore J., *The Evolution of Islamic Terrorism: An Overview*, <https://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/shows/target/etc/modern.html>.
46. Nelson C., *Jalaluddin Haqqani, American Ally in Afghanistan Turned Terrorist Network Founder, Dies*, <https://www.wsj.com/articles/jalaluddin-haqqani-american-ally-in-afghanistan-turned-terrorist-network-founder-dies-1536056289>.
47. *Osama bin Laden 'innocent'*, http://news.bbc.co.uk/2/hi/south_asia/217947.stm.
48. *Our Targer Was Terror*, <https://www.newsweek.com/our-target-was-terror-169580>.
49. Pierre T., *A New Strain of Terrorism*, https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1993/08/03/a-new-strain-of-terrorism/71400b8c-9582-482a-b30a-7c80ada2111c/?utm_term=.b16e1af0e2d3.
50. Raport Humans Right Watch, *Global Trade Local Impact: Arms Transfers to all Sides in the Civil War in Sudan*, sierpień 1998, <https://www.hrw.org/sites/default/files/reports/sudan0898%20Report.pdf>.
51. Schall L., *Is the Whole "War on Terror" a Fraud?*, <https://www.foreignpolicyjournal.com/2015/04/15/is-the-whole-war-on-terror-a-fraud/>.
52. *Security Council Continues Sanctions Against Usama bin Laden, Al-Qaida Organization, Taliban*, <https://www.un.org/press/en/2002/SC7274.doc.htm>.
53. Spillius A., *We won't hand over bin Laden, say defiant Taliban*, <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/asia/afghanistan/1341340/We-wont-hand-over-bin-Laden-say-defiant-Taliban.html>.
54. Sprawozdanie ze rozmowy z członkiem Al-Dżama'a al-Islamija przeprowadzonej w ambasadzie USA w Kairze w dniu 24.04.1989: <http://intelfiles.egoplex.com/1989-04-25-gamaat.pdf>.
55. Sprawozdanie ze rozmowy z członkiem Al-Dżama'a al-Islamija przeprowadzonej w ambasadzie USA w Kairze w dniu 03.05.1989: <http://intelfiles.egoplex.com/1989-05-03-gamaat.pdf>.
56. Transkrypcja orędzia prezydenta George'a W. Busha z dnia 20 września 2001 roku. *Transcript of President Bush's Address*, <http://edition.cnn.com/2001/US/09/20/gen.bush.transcript/>.
57. *U.S. rejects Taliban offer to try bin Laden*, <http://edition.cnn.com/2001/US/10/07/ret.us.taliban/>.
58. Weaver M., *Blowback*, <https://www.theatlantic.com/magazine/archive/1996/05/blowback/376583/>.
59. Weiner T., *Blowback from the Afghan Battlefield*, <https://www.nytimes.com/1994/03/13/magazine/blowback-from-the-afghan-battlefield.html>.

60. Weiser A., *U.S. Ex-Sergeant Linked To bin Laden Conspiracy*,
<https://www.nytimes.com/1998/10/30/world/us-ex-sergeant-linked-to-bin-laden-conspiracy.html>.
61. Weiser B., Risen B. J., *The Masking of a Militant*,
<https://www.nytimes.com/1998/12/01/world/masking-militant-special-report-soldier-s-shadowy-trail-us-mideast.html>.
62. Weiser B., *U.S. to Offer Detailed Trail Of bin Laden in Bomb Trial*,
<https://www.nytimes.com/2001/01/13/nyregion/us-to-offer-detailed-trail-of-bin-laden-in-bomb-trial.html>.
63. Williams L., McCormick E., *Al Qaeda terrorist worked with FBI*,
<https://www.sfgate.com/news/article/Al-Qaeda-terrorist-worked-with-FBI-Ex-Silicon-2861719.php>.
64. Williams L., McCormick E., *Bin Laden's man in Silicon Valley*,
<https://www.sfgate.com/bayarea/article/Bin-Laden-s-man-in-Silicon-Valley-Mohamed-the-2875779.php>.
65. Williams L., McCormick E., *Top bin Laden aide toured state*,
<https://www.sfgate.com/news/article/Top-bin-Laden-aide-toured-state-SPECIAL-REPORT-2871023.php>.
66. Wright L., *The Man Behind Bin Laden*,
<https://www.newyorker.com/magazine/2002/09/16/the-man-behind-bin-laden>.
67. Wright L., *The Rebellion Within*,
<https://www.newyorker.com/magazine/2008/06/02/the-rebellion-within>.

AMERICAN AID TO THE MUJAHIDEEN IN AFGHANISTAN AND DEVELOPMENT OF ISLAMIC TERRORIST GROUPS IN THE 1980s AND 1990s

Abstract: *The Afghanistan conflict is deeply connected with history of origin of many Islamic terrorist groups and Islam terrorism phenomenon itself. Afghanistan has become formation site for dozens of groups gathering radical Muslims from around the world. This article attempts to show United States interference in emergence of such groups due to supporting the Afghan mujahideen. An analysis of the facts about the ties between American services and radical Muslims in the 1980s and 1990s is an answer to question about U.S. responsibility for such conjuncture. The article tries to depict the change of approach to fundamental Islamic organizations in the 1990s and the reasons of ongoing Global War on Terrorism.*

Keywords: *Afghanistan, United States, Islamic terrorism, Soviet-Afghan war, Al-Qaeda, CIA, Global War on Terror*